

FÆRDER

SKJÆRGÅRDEN I VÅRE HJERTER

SKJÆRGÅRDSNATUR

Færder nasjonalpark er et av de rikeste livsmiljøene vi har i norsk natur. Her finner vi også mange spor av tidligere tiders mennesker. Samtidig er området veldig mye brukt til ferie, friluftsliv og rekreasjon.

I internasjonal sammenheng er denne skjærgårdsnaturen nærmest unik, formet gjennom millioner av år gjennom vulkanutbrudd, istider, landheving og de siste tre-fire årtusener også av en omfattende, menneskelig aktivitet.

I alt dekker Færder nasjonalpark et område på 340 km², hvorav 325 km² ligger under vann. Rett øst for nasjonalparken ligger Ytre Hvaler nasjonalpark, som grenser til Kosterhavets nationalpark på svensk side.

Brettseilere ved Færder i desember (SB)

NATUROPPLEVELSER

En skjærgård full av opplevelser

Skjærgården forbinder de fleste av oss med sol og sommer, men den kan være minst like eksotisk en frossen vinterdag eller når høststormene visker ut skillet mellom svaberg og hav. Området innbyr til spennende natur- og kulturopplevelser året rundt. Med et mulig unntak av feriemåneden juli vil du alltid finne steder hvor du kan oppleve naturen uforstyrret, enten du kommer med egen båt, i kano eller kajakk, eller med offentlig kommunikasjon. Du kan også ta sykkelen fatt, med sammenhengende sykkelsti fra Tønsberg til Verdens Ende.

Det er mange overnattingsmuligheter i nasjonalparken, inkludert en rekke kystledhytter. Du kan også ta med eget telt. På bl.a. Vestre Bolæren, Ramsholmen og Ildverket

er det fint å telte. Nøyaktig når og hvordan du ønsker å oppleve nasjonalparken er egentlig opp til deg selv. Opplevelsene ligger der, og de er mange.

Båtkortesje ved Østre Bolæren (JK)

Naturglede, Moutmarka (KA)

LANDSKAP OG GEOLOGI

Skaperverket opp i dagen

Sporene etter naturens skaperverk er tydelige i Færder nasjonalpark, de langstrakte øyene, og de mange holmene og skjærene med sine mykt avrundede former. Men de færreste vet hvordan dette landskapet ble dannet.

Det hele begynte for ca. 300 millioner år siden med massiv, vulkansk virksomhet. Det var i denne perioden de dominerende bergartene larvikitt og varianten tønsbergitt ble dannet. Senere, gjennom minst 40 istider, har breene gnagd og slipt fjellet til de hvalskrottformasjonene vi kjenner i dag; med slake skråninger mot nord og ofte en bratt skrent mot sør, hvor breen plukket ut blokker som ble fraktet videre sørover. I tillegg rant det smeltvann mettet med slam mellom isen og berggrunnen. Det er dette som har slipt ut de mange karakteristiske «plastiske» formene i fjellet, som med landhevingen de siste ti tusen årene er blitt til våre dagers øyer, holmer og skjær.

Sjøområdene i nasjonalparken er svært varierte, fra gruntvannsområdene i skjærgården til dype sjøområder lenger ut. I de grunne områdene er det store tareskoger og frodige ålegrasenger, begge er viktige oppvekstområder for fisk. På dypet finner vi et spennende sjøbunnslandskap med store fjellkløfter og flate bløtbunnsområder, helt ned til 340 meter. Disse områdene er hittil lite undersøkt, vi vet f.eks. ikke om det skjuler seg korallrev i dypet, som det gjør på østsiden av Oslofjorden.

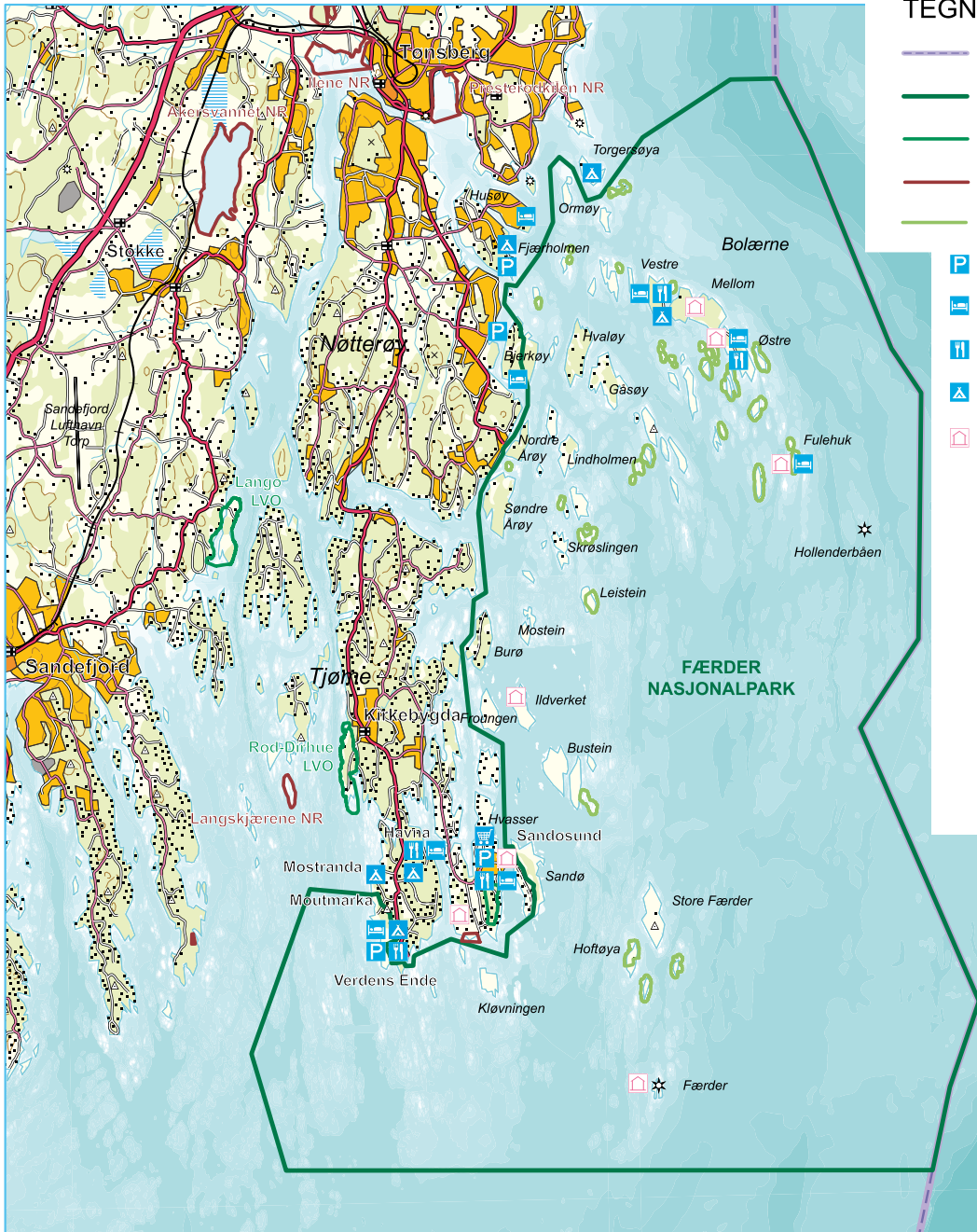
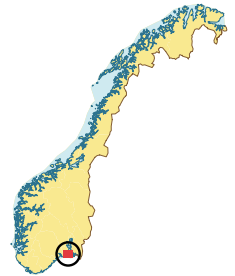
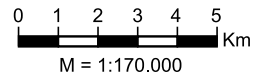

Kystlandskap med Færder fyr i bakgrunnen (BB)

TEGNFORKLARING

- Fylkesgrense
- Nasjonalpark
- Landskapsvernområde
- Naturreservat
- Ferdselsforbud 15.04-15.07

- Parkering
- Overnatting
- Servering
- Teltplass
- Kystledhytte

Måke (JPM)

Hummer (YR)

Tørrgran (BS)

DYRE- OG PLANTELIV

Nasjonalparken er hjem for en svært mangfoldig plante- flora og insektfauna. Totalt er det registrert 309 rødliste- arter innenfor Færder nasjonalpark. Dette er arter som enten er truet av utryddelse, eller i utgangspunktet er sjeldne. Sandø, Bolærne, Østre Bustein og Moutmarka er spesielt viktige områder. Her kan du finne rødlistede planter som kammarimjelle, gul hornvalmue, kjempe- starr og jordbærkløver, i tillegg til de kritisk truede sommerfuglartene okerdvergmåler og prikkroutevinge. Bare på Østre Bolæren er det registrert 907 sommerfugl- arter, hvorav en rekke er rødlistet.

Fuglelivet er dominert av et stort antall spurve- og sjø- fuglarter, men det er også mer eksotiske innslag som nattergal, som hekker på flere av øyene og i Moutmarka. Rovfuglene er bl.a. representert ved vandrefalk og tårn- falk. Også havørn er observert en rekke ganger de siste årene.

Moutmarka og Store Færder er viktige mellomstasjoner for trekkfuglene. Ved den ornitologiske stasjonen på Store Færder er det registrert 272 ulike fuglearter. Mange av holmene innenfor nasjonalparken er viktige hekkeom- råder for sjøfugl. Derfor er det ferdselsforbud på land og i sjø nærmere enn 50 m ved disse hekkeholmene i perioden 15.4 - 15.7. Dette gjelder også bl.a. surfebrett, seilbrett, kiting og paraglider, samt dykkeaktivitet.

En bestand av steinkobbe har etablert seg i den ytre delen av skjærgården. Det er også rådyr, hare, grevling og rødrev i nasjonalparken. Elg opptrer mer sporadisk, ofte når isen gjør det mulig å krysse mellom øyene og fastlandet.

Mangfoldet er rikt og variert også under vann. Områdene med bløtbunn er tilholdssted for reker, sjøkreps børste- marker, sjøstjerner, nesle- og bløtdyr. I grunnere områder gir tareskogen og ålegressengene næring og beskyttelse til fisk, krabber, skjell og ulike arter av alger og anemoner.

Kubjelle (BA)

Kammarimjelle (BS)

Færder fyr (JK)

KULTURLANDSKAPET

Tidligere var 26 av øyene i nasjonalparken bebodde, og det var beitedyr på enda flere øyer. Dette har skapt et spesielt kystlandskap, med en svært rik flora og fauna. Beiting og annen form for skjøtsel er viktig for å opprettholde det historiske åpne landskapet, samt å sikre viktige naturtyper med mange sjeldne og truede plante- og dyrearter som f.eks. blomsten kubjelle.

I dag beiter sau og storfe på 20 av øyene. Aktiv skjøtsel av kulturlandskapet skjer særlig på Søndre Årøy, Bjerkøy, Sandø, Hvaløy, Gåsøy og på øyene under Stamhuset Jarlsberg.

Skjærgården øst for Nøtterøy og Tjøme er et av 22 utvalgte kulturlandskap i jordbruket. Dette inkluderer pengestøtte til blant annet utsetting av beitedyr, slått og rydding av kratt.

Svært mange av øyene hadde fast bosetting fra 1800-tallet og et stykke inn på 1900-tallet. Også disse menneskene satte spor etter seg. Noen steder, som f.eks. på Sandø og Froungen, er hjemmene deres i dag omgjort til ferieboliger. På andre øyer som for eksempel Ildverket kan sporene fortsatt sees i form av hustuffer eller frukttrær og bærbusker, selv om bygningene nå er borte.

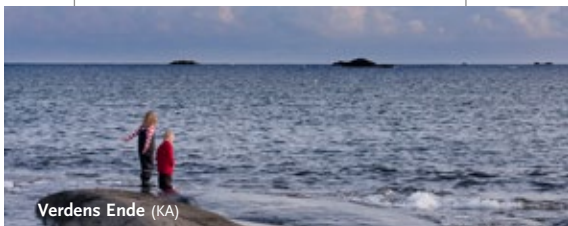
HISTORIE OG KULTURMINNER

Mennesker har levd og hatt sitt virke i skjærgården de siste 3000-4000 år. Noen av de eldste sporene finner vi på Mellom Bolæren, med flere godt bevarte gravrøyser fra bronsealderen (ca. 1800-500 f. Kr.). Mer enn 300 års fyrhistorie kan sees på Fulehuk, Store Færder og Tristein (Færder), og loshistorie finner vi bl.a. på Østre Bolæren. Her er ei kompassrose hugget inn i fjellet. Den er datert til 1500-tallet, og den eneste som er kjent i Oslofjorden. Dette er en type kulturminne som ellers forbindes med Agderkysten.

Skjærgården har også sin krigshistorie, i form av bygninger og befestninger, bl.a. på Verdens Ende og Bolærne. Mellom Bolæren har et særdeles tragisk krigsminne i restene etter leiren for russiske fanger fra siste krig, med tilhørende gravplass.

Herefordkveg, Søndre Årøy (CAE)

Velkommen – som naturens gjest

- Du kan ferdes til fots og med båt i hele nasjonalparken, bortsett fra i sonene for hekkende sjøfugl i perioden 15. april – 15. juli. Husk fartsbegrensning på max. 5 knop nærmere land enn 100 meter, og ellers max. 30 knop. Vannscooter er forbudt i nasjonalparken.
- Motorisert ferdsel på land er ikke tillatt, med noen unntak for bl.a. jordbruk.
- Rast hvor du vil og ta gjerne med telt. Hovedregelen etter friluftsløvsloven er at du kan telte i inntil to døgn uten grunneiers tillatelse. Det er gode fasiliteter for telting på bl.a. Vestre Bolæren og Ildverket.
- Rydd opp etter deg, og ta med søppel hjem. Tømming av båttoalett i sjøen er forbudt i hele nasjonalparken. Det er tømmestasjoner på Verdens Ende og Østre Bolæren.
- Du kan tenne bål eller engangsgrill, men aldri på svaberg. Husk det generelle bålforbudet mellom 15. april og 15. september.
- Fiske, skjellsanking og plukking av bær og sopp til eget bruk er greit. Det samme gjelder plukking av vanlige blomster.
- Du kan ta med deg hund, men det er båndtvang i perioden 1. april til 15. oktober. I sjøfuglområdene gjelder båndtvangen hele året.

ISBN (Trykt) 78-82-8284-115-3 ISBN (PDF) 978-82-8284-116-0

Layout: Guri Jermstad AS. Foto: Bjørn Strandli (BS), Bjarke Anderson (BA), Steinar Bjørseth (SB), Jon Petter Martinsen (JPM), Kim Abel/Naturarkivet.no (KA), Yngve Rakke (YR), Birgit Brosø (BB), Cato A Erichsen (CAE), Jørgen Kirsebom (JK)

Forsidebilde: Løpende barn på svaberg (KA), Strandnelliker (BS)

Baksidebilde: Badejenter (BB)

Trykk: GRØSET™

Tips om Færder nasjonalpark

Hvor:

Nøtterøy og Tjøme kommuner i Vestfold fylke.

Slik kommer du dit:

Følg fylkesvei 308 fra riksvei E18 til Tønsberg og videre til Nøtterøy og Tjøme. Moutmarka og Verdens Ende på Tjømes sørsniss inngår i nasjonalparken. Det er god sykkelvei hele strekningen Tønsberg – Verdens Ende. I sommermånedene er det regelmessig rutebåt fra Husvik brygge til Bolærne og videre til Engelsviken (Østfold). Øvrige øyer nås med egen båt eller taxibåt. Det er hyppige bussforbindelser fra Tønsberg til Nøtterøy og Tjøme.

Overnatting og servicetilbud:

Tønsberg turistkontor tlf. 480 63 333, www.visittonsberg.com, www.theconferencecoast.com

Kystledhytter:

Mellom og Østre Bolæren, Ildverket, Fulehuk og Færder (planlagt), samt på Hvasser (Sandøsund og Tjønneberget). Se www.oslofjorden.org

Hytter og rom:

På Vestre og Østre Bolæren, Bjerkøy og Fulehuk, samt en rekke utleiehytter i nasjonalparkens randsone, bl.a. Havna og Verdens Ende (Tjøme) Kruge og Fjeldhøi (Hvasser), Husøy (Nøtterøy) og Tønsberg sentrum.

Camping:

Vestre Bolæren samt i randsonen: Mostranda, Havna, Verdens Ende (alle Tjøme), Fjærholmen (Nøtterøy) samt Torgersøya (Tønsberg).

Tips:

«Øyhopping» med Flybåten til Bolærne (i sommersesongen)
Se: www.flybaten.no

Aktiviteter i skjærgården: www.allonboard.no

Kart: Norge 1:50 000 - Ytre Oslofjord

Opprettet: 2013

Areale: 340 km², hvorav 15 km² er landareal

Tilgrensende verneområder:

Ytre Hvaler nasjonalpark
Storemyr-Fagerbakken landskapsvernområde
Sønstegård plante- og dyrefredningsområde
Pirane naturreservat

Forvaltning og oppsyn:

Fylkesmannen i Vestfold/Færder nasjonalpark, tlf. 33 37 10 00
Statens naturoppsyn (SNO), www.naturoppsyn.no
Skjærgårdstjenesten, www.skjærgardstjenesten.no

Mer informasjon:

www.fylkesmannen.no/faerdernasjonalpark
www.norgesnasjonalparker.no
www.ytreoslofjord.no

Norges nasjonalparker – vår felles naturarv

Vi oppretter nasjonalparker for å ta vare på store naturområder – fra hav til fjell. For naturens egen skyld, for oss og for kommende generasjoner.

Nasjonalparkene rommer storslagen natur med variert dyre- og planteliv, fosser og breer, høye fjell, endeløse vidder, dype skoger, vakre fjorder og kystområder. I tillegg finner du kulturminner som viser hvordan områder ble brukt tidligere.

I nasjonalparkene finnes et mangfold av muligheter for gode og spennende naturopplevelser. Bruk den flotte naturen vår – på naturens premisser.

Velkommen til Norges nasjonalparker!

